

Petr Lecián, *Rolnický akciový cukrovar Němčice nad Hanou (1910-1948)*, Praha 2009, 145 str., v tom 19 příloh tabulkových, 2 mapové a 35 fotografických.

Oponentský posudek na diplomovou práci zpracovanou na Ústavu hospodářských a sociálních dějin FF UK Praha

Úvod posuzované diplomové práce krátce vytyčuje její hlavní zaměření, dále shrnuje hlavní literaturu k pojednávané problematice a poté přináší i stručný obsah jednotlivých kapitol.

První z nich je věnována vývoji různých druhů sladidel a v závěru přechází k vývoji vaření cukru z řepy. Druhá pak rekapituluje zakládání nejstarších cukrovarů na Moravě (tj. do roku 1850).

V další kapitole (třetí) sleduje autor rozvoj cukrovarnictví na Moravě ve dvou desetiletích po polovině 19. století (do r. 1870). Porovnává kupř. jeho výkonnost s Čechami a poté se případ od případu věnuje i počátkům jednotlivých podniků. Přínosem je zpřesnění některých dosud často mylně uváděných údajů (viz pozn. č. 41), naopak bližší vysvětlení (popřípadě kritiku pramenů) by si zasloužil zjevný nepoměr mezi údaji olomoucké OŽK (s. 22) a daty pro celou Moravu a Slezsko (s. 19, tab. 6-10 příloh).

Čtvrtá kapitola blíže objasňuje samotný fenomén rolnických cukrovarů, sleduje jejich vznik a vývoj na Moravě a pokouší se i o určité chronologické rozvrstvení jejich zakládání. (Zde bych možná ještě zvážil naznačené zařazení cukrovaru v Dřevohosticích do „třetího“ období – vývojové etapy je třeba analyzovat v širších souvislostech, tzn. i s vývojem ostatních typů cukrovarů, event. s vývojem v širší oblasti, tj. např. v Čechách, či s celkovými ekonomickými trendy, ap.)

Pátá kapitola se dostává k meritu práce: vzniku a vývoji cukrovaru v Němčicích. Po podrobném popisu jeho počátků je do ní včleněn – možná ne úplně organicky – medailon vůdčí osobnosti tohoto podniku a jedné z předních postav moravského ekonomického a politického života, dr. Jana Rozkošného. Poté autor na němčickém případě vysvětluje některá specifika rolnického akciového cukrovaru jako typu, zdůrazňuje též v jeho stanovách skrytě zakotvenou možnost přeměnit němčický podnik z výroby surového cukru i na rafinérii (což se později s velkým úspěchem stalo). Poté na několika desítkách stran podrobně sleduje vývoj závodu. Přibližuje jeho osudy jak ve dvacátých letech, tak i za hospodářské krize (správně přitom rozlišuje projevy krize v průmyslu – pokles výroby – a krize zemědělské – pokles

cen). Závěrečné pasáže jsou věnovány době okupace a poválečnému vývoji do okamžiku znárodnění cukrovaru (červen 1948).

V závěru P. Lecián krátce shrnuje své poznatky a následuje soupis pramenů a literatury, stejně jako krátké anglické resumé.

Práce P. Leciána důkladně výtěžila existující literaturu, další, rozhodující část zpracovávaného materiálu byla získána důkladným studiem archivních pramenů, zejména relevantních fondů Moravského zemského archivu v Brně, Zemského archivu v Opavě a okresního archivu v Prostějově.

Ocenit je třeba velké množství příloh, které jednak materiálově dokumentují hlavní výkladovou linii (aniž by ji zatěžovali přílišným množstvím čísel), jednak odlehčují a zatraktivňují text (fotopřílohy). Lze litovat, že takto shromážděný materiál autor více nevyužil v některých zjevně se nabízejících analýzách – např. v zachycení proměn sociální příslušnosti zakladatelů cukrovarů v jednotlivých obdobích, či v kolísání křivky hlavních výrobních dat německého cukrovaru, atd. Také z formálního hlediska mám k přílohám několik připomínek. Je třeba se rozhodnout pro výslednou grafickou úpravu tabulek a dle toho také sjednotit jejich konečnou podobu (viz např. různé zarovnávání údajů – a to i v jediné tabulce [s. 105, 106]). Zejména v případě číselných údajů bych doporučoval zarovnávat ne „na střed“, ale „zprava“ (či „na desetinnou čárku“) – což je mnohem přehlednější. Dále – jsou údaje v tab. č. 18, např. pro rok 1921 (či pro r. 1918) správné, a pokud ano, postrádám vysvětlení přerušení kampaně.

Vyzdvihnout je dle mého soudu třeba i autorovu snahu o kartografické ztvárnění výsledků (mapy č. 1 a 2). Nicméně z jejich grafického provedení není zcela jasné, které cukrovary (hlavně mimo řepařskou oblast – viz text) poměrně záhy zanikly a které ne.

Samotný text posuzované práce je podán vcelku jasně a srozumitelně. Pokud by však autor uvažoval o publikaci (ať již díla jako celku, či některé jeho části), asi by potřeboval poněkud upravit – především z jazykově-formálního hlediska. Prostor pro takovéto zásahy se nabízí především v oblasti interpunkce (zde snad nejvýznamnější nedostatky!), občas slovosledu, nejednou i zpřesnění formulací.

Dosti problematičtější se mi dále zdá činění ostrého rozdílu mezi na jedné straně „kapitalistickými“ a na druhé straně „rolnickými“ cukrovary (např. již v úvodu na s. 7 a dále na řadě míst kapitoly 4. i 5.). Z kontextu je sice jasné, že v prvním případě má autor na mysli cukrovary založené či vlastněné jednotlivými občanskými podnikateli či investory (na Moravě navíc zpravidla německého či židovského původu), tedy „kapitalisty“. Ovšem i rolnické akciové podniky byly založeny na soukromovlastnickém principu a byly tedy

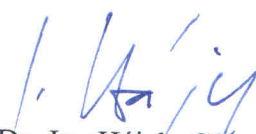
rovněž „kapitalistické“. Přílišné podlehnutí dobové terminologii (částečné vysvětlení je na str. 62) není dle mého soudu v tomto případě na místě. Pro event. další použití a rozvinutí autorova textu bych proto dosti důrazně doporučoval příslušné pasáže v uvedeném smyslu přeformulovat.

Pan Petr Lecián se svého úkolu – zachytit nejen osudy jednoho významného podniku, ale zařadit je také do širších ekonomických i celkově společenských vývojových souvislostí – podle mého názoru zhostil zcela odpovídajícím způsobem. Prokázal schopnost samostatné odborné práce, využil dosavadní literaturu i četné archivní prameny a na řadě míst se pokusil i o důkladnější odbornou analýzu získaného materiálu. Většina mých kritických připomínek není zásadního rázu, výše uvedené poznámky mají spíše charakter doporučení.

Proto jeho diplomovou práci „*Rolnický akciový cukrovar Němčice nad Hanou (1910-1948)*“ vřele **doporučuji** k obhajobě.

Pokud jde o její konkrétní známkové ohodnocení, osobně bych je viděl někde mezi stupněm „výborný“ a „velmi dobrý“.

V Praze dne 21. května 2009

PhDr. Jan Hájek, CSc.
vědecký pracovník
Historického ústavu AV ČR